

De Oranje-Vrijstaat

DOOR

Jhr. F. A. G. BEELAERTS VAN BLOKLAND

Bibliothecaris aan het Departement van Oorlog.

Met 22 Illustratiën.

Martinus Teunis Stein, President van den Oranje-Vrijstaat.

UITGEVERS-MAATSCHAPPY „ELSEVIER”
AMSTERDAM.

Reclame „Jumbo“ Rijwielen
 met echte Dunlop Banden *f* 85.-.

CENTRAAL „RIJWIELEN“

waarbij uit Eady-Fittings
 met *Echte Dunlop of Continentalbanden*
f 100, *f* 125, *f* 135 en *f* 150.
 met 1 jaar garantie.

Nieuwendijk 197a Amsterdam.

H. J. W. HAMERS.

Het **BESTE** en **GOEDKOOPSTE** koopt men gewoonlijk aan
 hetzelfde adres waar de artikelen gemaakt worden, zooals

KINDERWAGENS, FORNUIZEN,
KACHELS, LEDIKANTEN,
 enz. enz.

BIJ **H. J. W. HAMERS,**

Spuistraat 330. — AMSTERDAM. — Nieuwendijk 197.

H. J. KREULEN

Tailleur

— **Levert naar Maat:** —

Prima Stoffen.	}	Pantalons.	à <i>f</i> 10.-	Oost- en West-Indië. voor Uitrustingen
		Colbert of Jacquet Costuum	„ 30.-	
		Voorjaars-Costuum.	„ 35.-	
		Gekleed Costuum	„ 35.-	
		Demi-Saison	„ 20.-	

H. J. KREULEN, Rokin 40, AMSTERDAM.

Standbeeld van President Brand te Bloemfontein.

Generaal P. Cronjé.

Gezicht op Bloemfontein.

DE ORANJE-VRIJSTAAT.

Een Korte Schets

DOOR

F. A. G. BEELAERTS VAN BLOKLAND,

Bibliothecaris aan het Departement van Oorlog.

Nu wij in een tijd leven, dat een ieder onder den indruk is van de ellende, die men oorlog noemt, ontstaan door, laten wij zeggen, het „ge-Chamberlain” in Engeland, is het natuurlijk, dat het verlangen naar bijzonderheden, steeds meer bijzonderheden over de betrokken landen toeneemt, terwijl het nog natuurlijker is, dat aan dit verlangen van tal van zijden wordt voldaan.

Het eenige wat mij verwondert, is dat de staat, met dien zoo bij uitstek Nederlandschen naam, zoo stiefmoederlijk bedeed wordt; elke brochure, elk artikel toch, behandelt in hoofdzaak Transvaal, terwijl dan terloops ook enkele regels aan het land tusschen de Oranjerivier en de Vaal gewijd worden. Dit is te meer vreemd, nu men herhaaldelijk vragen hoort, waaruit blijkt, dat men nog niet ten volle op de hoogte is; vragen als: „hoe komt het toch, dat

Transvaal het altijd moet ontgelden en de Oranje-Vrijstaat steeds met rust wordt en werd gelaten door de Engelschen?" of: „hoe zit het toch met O. V., is dat nu geheel onafhankelijk of niet?"

Toen mij dus aangeboden werd, het een en ander mede te deelen, speciaal over deze zusterrepubliek van de Transvaal, nam ik het met beide handen aan, zeker zijnde van de belangstelling, die dit land ten volle waard is.

Wat de aardrijkskundige gesteldheid betreft, kan ik kort zijn, nu wij allen de kaart van Zuid-Afrika dagelijks voor oogen hebben.

Geheel Afrika kan men beschouwen als een groot hoogland, dat zich op plm. 670 M. boven de zee uitstrekt; het zuidelijk gedeelte, het z.g. Hoogland van Zuid-Afrika is het hoogst, met eene gemiddelde hoogte van 1000 M. boven de zee. Eigenaardig zijn de randgebergten, die evenwijdig met de kust de hoogvlakten begrenzen, naar het binnenland glooiend afhellen, doch steil naar de zee.

Als men de uitstekende kaart van Bacon te Londen (Bacon's bird's eye View of South-Africa) bekijkt, ziet men dat de Oranje-Vrijstaat, ongeveer vier maal zoo groot als ons land, een golvend hoogland is, met heuvelrijen en kopjes bezet. De heer J. A. Wormser, die er doorheen spoorde, vertelt ons, dat zijn indruk was, alsof hij de Hollandsche weiden terug zag, eenigszins vervelend en eentonig; het eenige verschil zijn de vele mierennesten, die men in een ontelbaar aantal tusschen het korte gras, dat zoet van smaak is, verspreid ziet, sterk gelijkende op kleine kafferhutten; de z.g. spring- en blesbokken, welke men overal in „klompies" ziet ronddwalen en de mindere vruchtbaarheid, het minder „vette" van den bodem.

Wij zien de Transvaal als een te groote muts boven Oranje-Vrijstaat, overhangende naar het Z.O.; wij zien, dat de Z. en Z.W. grens door de Oranjerivier gevormd wordt, de N. en N.W. grens door de Vaal, beide ontspringende op het Drakengebergte, terwijl de Z.O. grens de Caledon, een zijrivier van de Oranjerivier, en het bovengenoemde gebergte is. Een spoorlijn loopt dwars door het land, komende van Port Elizabeth, over Bloemfontein, Kroonstad naar Pretoria, eindigende in Pietersberg, met eenige kleine zijlijnen van Burgersdorp naar Springfontein, van Winburg en van Heilbron. Bovendien gaat een spoorweg van Kroonstad over Bethlehem, Harrysmith naar het groote brandpunt van den tegenwoordigen strijd, Ladysmith. De eerstgenoemde lijn is eene belangrijke verbinding tusschen Tafelbaai en de goudvelden van Johannesburg. De voornaamste rivieren zijn de Rietrivier met een zijtak, de bekende Modderivier; de Vetrivier met een zijtak, de Zandrivier; de Valsche rivier, de Rhenosterrivier en de Wilgerivier. Alle zijn zijtakken van de Vaal, waaruit blijkt, in verband met hetgeen opgemerkt werd over de N. en N.W. grens, dat het terrein naar het Z.W., W. en N.W. afhelt.

In de vlakke zijn weinig boomen, alleen langs de rivieren en spruiten; de bodem is in het W. zeer geschikt voor veeveelt, in het O. wegens de meerdere regenval is de landbouw, vooral tarwebouw, een uitstekend middel van bestaan; koren wordt echter nog altijd ingevoerd.

De veeteelt in Oranje-Vrijstaat is aanzienlijk; Dr. Blink zegt dan ook in zijn werk over Afrika: „men vindt er Boeren, die eenige duizenden stuks vee bezitten; 400 paarden zijn niet zelden het eigendom van één Boer.”

Dit wetende verwondert het ons ook geenszins, als wij lezen dat in 1890 de veestapel als volgt was: 248.800 paarden, 19.782 muil dieren, 276.000 transport-ossen, 619.000 andere ossen, 703.300 Kaapsche schapen, 5.916.000 merino-schapen, 627.000 angora geiten, 230.500 andere geiten, 34.700 varkens en 1460 struisvogels. Voorwaar een aanzienlijk getal! De bevolking, bestaande uit ongeveer 92.000 blanken en 140.000 kleurlingen, welke laatsten meest in het oosten wonen, behoeven vooreerst nog niet van honger te sterven. De

Marktpllein te Bloemfontein.

handelsproducten zijn wol, struisveeren, vee en huiden; in den bodem vindt men nog diamanten, vooral bij Fauresmith, ijzer en steenkolen langs de groote rivieren.

Het klimaat is zeer gezond; wanneer men nagaat, dat de zuidelijkste punt van Afrika zich op ongeveer 35° Z.Br. bevindt en de noordelijkste op 37° N.Br., zien wij dat het werelddeel voor het grootste gedeelte in de heete luchtstreek ligt, maar dat de Vrijstaat tusschen plm. 27 en 32° Z.Br. liggende, een minder warm klimaat moet hebben.

De hoofdstad is Bloemfontein met 11 à 12.000 inwoners; andere belangrijke plaatsen zijn Winburg, de geboorteplaats van den tegenwoordigen President

van de Republiek, Martinus Teunis Steyn; Kroonstad, Heilbron, Lindley, Bethlehem, Harrysmith enz., allen hoofdplaatsen van districten met denzelfden naam; er zijn ongeveer 20 zoodanige districten. Bloemfontein is wegens de hooge ligging op een heuvel een zeer gezonde plaats (plm. 4500 voet boven de zee). Men vraagt wel eens hoe het komt, dat Pretoria minder gezond is, hoewel het toch even hoog ligt. Dit komt, doordat Pretoria omringd is door heuvels, waaromheen een keten van bergen, zoodat het in een kom ligt, waarin veel waterdamp blijft hangen, die zeer schadelijk is en malaria veroorzaakt; dit is met Bloemfontein niet het geval, daar het vrij op een alleenstaanden heuvel gebouwd is. Evenals in Pretoria mogen ook hier de kleurlingen niet op het trottoir loopen; dit is ook het geval in andere steden, doch er wordt niet streng de hand aan gehouden; wel echter aan de bepaling, dat geen kaffer 'savonds na 9 uur op straat mag komen, zonder vrij-briefje van zijn „ou-baas”; dit is vastgesteld met het oog op de veiligheid en met veel succes.

Het leger van Oranje-Vrijstaat is een Volksleger, waarin, aan het principe van persoonlijken dienstplicht niet streng wordt vastgehouden. Bij het z. g. opcommandeeren mag elke blanke een blanke in zijn plaats stellen, welke tusschen 18 en 60 jaar oud moet zijn, goed uitgerust en „diensttuchtig.”

De staande troepen worden gevormd door het Korps Veld-Artillerie, bestaande uit één commandant, één of meer luitenants, één of meer sergeanten-majoor, onderofficieren, korporaals, etc. en 80 manschappen; dit korps is gelegerd in het Fort bij Bloemfontein; de reserve is plm. 400 man.

Het geschut is 14 Krupp-kanonnen van 7,5 cM., 5 Armstrong 9 ponders (10 à 11 cM.), 2 Whitworth 6 ponders (9 cM.), 1 Whitworth 3 ponders (7 cM. berggeschut), 1 Krupp-kanon van 3 cM. en 3 Maxims; dit alles natuurlijk met de noodige paarden en voertuigen.

Het traktement van den commandant is 400 pond p. jaar, van een 1e luitenant 14, van een 2e luitenant 12 sh. p. dag.

De Vrijwilligerskorpsen bestaan uitsluitend uit blanken; een korps van minstens 30 leden krijgt een toelage van den Staat, gelijk aan de helft van de som, die de vereeniging jaarlijks bijeen brengt, hoewel niet boven 20 pond gaande. Zij kiezen zelf hunne officieren, doch staan bij inspecties en schiet-oefeningen onder den veldkornet.

Iedere blanke van 16 tot 60 jaar moet in het bezit zijn van een paard met zadel en tuig, een geweer met munitie en voor 8 dagen mondkost; in de hoofdplaatsen der districten behoeft men het paard niet te hebben, doch moet men zorgen het te kunnen krijgen, zoodra men opgecommandeerd wordt.

Iedere veldkornet en assistent-veldkornet moet zich minstens één maal 's jaars, en in de districts-hoofdplaatsen 2 maal 's jaars overtuigen, dat hun manschappen van alles voorzien zijn; deze inspecties hebben verder plaats, zoo dikwijls de President het gelast.

Hij, wiens uitrusting niet in orde is, moet dat binnen een week verbeteren, op straffe van geldboete; de geweren worden aan onvermogenen van staatswege verstrekt.

Majoor Albrecht,
Commandant der Artillerie.

In vereeniging met den Uitvoerenden Raad verklaart de President het land geheel of gedeeltelijk in staat van oorlog en heft ook dezen toestand weer op. Hij moet in geval van nood de gevorderde verdedigingsmaatregelen treffen; verder zoo noodig commando's oproepen en zendt daartoe zijne bevelen aan de landdrosten, die de veldcommandanten en kornetten daarvan ten spoedigste bericht zenden.

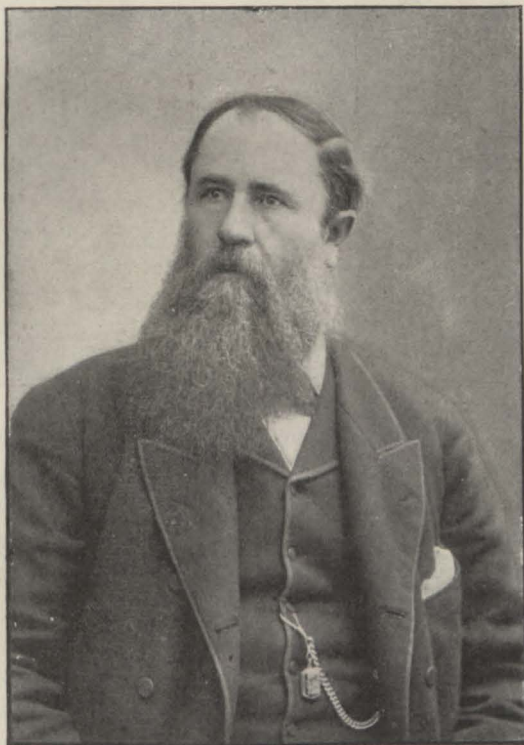
Genoemde bevelen kunnen ook onmiddellijk tot de veldkornetten gericht worden, maar dan moeten de landdrosten daaromtrent toch worden ingelicht.

De gezamenlijke commandanten en kornetten kiezen uit hun midden een commandant-generaal, die zijne bevelen van den President ontvangt; hij is voor 3 maanden gekozen, doch herkiesbaar. Zijn kiezers hebben echter het recht hem gedurende den oorlog af te zetten; bij gegrond bevonden redenen schrijft de President dan een nieuwe verkiezing uit.

In vreedestijd is er geen commandant-generaal.

De veldkornetten hebben de bevoegheid van de inwoners van hun wijk zooveel voertuigen, trekossen, tenten, rijpaarden, geweren en voorraad te requireeren, als noodig blijkt voor het troependeel onder hun commando. Dit gebeurt natuurlijk slechts in de uiterste noodzakelijkheid en geen geweer of paard wordt van iemand genomen, die slechts één voor eigen gebruik heeft.

Met het oog op het verbond met Transvaal is het volgende bepaald: Heeft de Vrijstaat een leger of commando opgeroepen ter ondersteuning van Transvaal, dan dienen de burgers onder hun eigen officieren en vlag; het opperbevel is alsdan toch in handen van den commandant-generaal van de Z.-A. Republiek, die zich met den commandant van de Vrijstaatsche troepen moet verstaan en omgekeerd. Zendt Transvaal een leger of commando

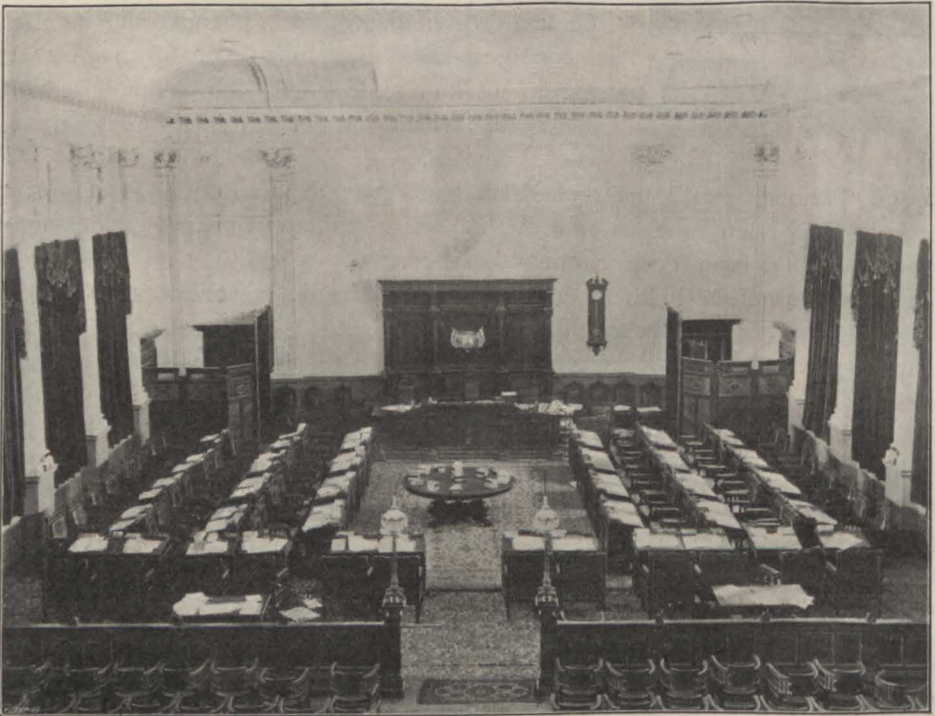

Generaal N. J. Smit. †

tot hulp naar den Vrijstaat, dan maken de officieren van eerstgenoemden Staat óók deel uit van den krijgsraad. In den regel zal in dat geval de Z.-A. Republiek haar leger van het noodige voorzien; in buitengewone omstandigheden evenwel is de Vrijstaat daartoe verplicht.

In een gemeenschappelijken oorlog mag de eene Staat niet zonder den andere vrede sluiten.

De geheele staatsbegrooting voor 1897 bedroeg 857.100 pond, waarvan voor het krijgswezen 56.410 pond besteed werd en wel 10.610 pond voor het korps Artillerie, 16.200 pond voor de vrijwilligers korpsen en 29.600 pond voor krijgsbehoeften, munitie, enz.

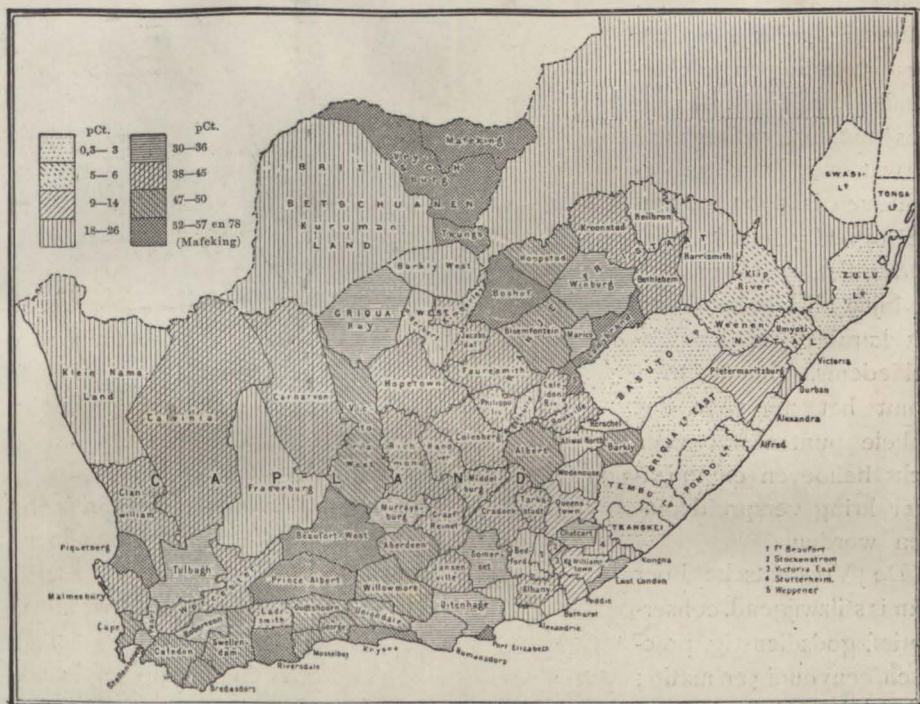
Vergaderzaal van den Volksraad te Bloemfontein.

Het is hier niet de plaats voor beschouwingen over legerorganisatie, maar wel wil ik opmerken, dat wie, met het oog op het tegenwoordige en vroegere succes van de Boeren, de gevolgtrekking maakt, dat een volksleger óók voor ons land het beste zou zijn, volgens mijne meening, de plank geheel mislaat. Wie hiernaar zou willen handelen, moet beginnen met een middel aan de hand te doen, waarmede men van de Nederlanders, Vrijstaters, Transvalers, i. e. w. Boeren zou kunnen maken. Ik vrees, dat dit middel niet zoo heel spoedig gevonden zou worden, want ons volk en de Boeren staan tot elkander ongeveer als een Rotterdamsch koopman tot een prairiejager.

De commandanten in het leger zijn op het oogenblik de la Rey, A. Cronjé en de Wet; de majoor Albrechts is commandant van de Staats-Artillerie.

Het muntstelsel van den Vrijstaat is Engelsch, evenals maten en gewichten.

In beginsel moet het gouvernement de beschaafde inwoners van het land vertegenwoordigen. Aan het hoofd staat een President, gekozen door het volk voor den tijd van 5 jaren; hij wordt bijgestaan door een Uitvoerenden Raad en een Volksraad, bestaande uit 60 leden, waarvan om de 2 jaren de helft aftreedt. Alle meerderjarige, Europeesche mannen zijn kiesgerechtigd, benevens alle Europeesche mannelijke immigranten, die burgers geworden zijn

De dichtheid der blanke bevolking in Zuid-Afrika.

(In procenten der totale bevolking is het aantal Blanken in de districten uitgedrukt).

en onbezwaard goed bezitten ter waarde van 150 pond of huurders zijn van vast goed tegen 56 pond per jaar en zij, die een vast jaarlijksch inkomen hebben van 200 pond of 3 jaren lang in den Staat gewoond hebben en roerend goed bezitten van 300 pond. Men ziet, dat voor zoover mogelijk, de socialisten daar tevreden zouden zijn met deze kieswet, maar dat daarentegen ook hier, de vrouwen nog niets anders mogen kiezen dan haar man; Hilda van Suylenburg en hare vriendinnen vinden dus ook hier nog een ruim arbeidsveld.

Zooals hierboven reeds werd opgemerkt, bestaat de bevolking uit ongeveer 92.000 blanken, waaronder 12.000 Engelschen en 140.000 kleurlingen; deze laatsten zijn in hoofdzaak de Korana's, de Barolong's en de Basuto's. Het

zou ons te ver voeren, indien wij deze volken in bijzonderheden nagingen; alleen wil ik vermelden dat de Korana's behooren tot de Hottentotten, een stam het dichtst staande bij de Boschjesmannen; de Baralong's en de Basuto's behooren tot de Kaffervolken en wel tot de Bechuanen, een middelste Kafferstam; de eerstgenoemde is een van de hoofdstammen van de westelijke Bechuanen, de tweede behoort tot het oostelijk gedeelte van dezen stam.

Het karakter en de nationale eigenschappen van den Vrijstaatschen Boer, afstammende van de oude kolonisten en wonende in de eenzaamheid op het land, komt overeen met den Transvaalschen Boer, hetgeen natuurlijk is, daar de afstamming en geschiedenis dezelfde is. Ik zou dus kunnen verwijzen naar al wat over Transvaal geschreven is, doch zou dan geen goed geheel krijgen. Bovendien, wèl is er veel, ja bijna alles bekend van dit karakter en deze geschiedenis, maar toch komt het mij voor, dat enkele punten wat meer licht behoeven en in ruimer kring verspreid kunnen worden.

De Vrijstaatsche Boer dan is stilzwijgend, conservatief, godsdienstig, praktisch, eenvoudig en matig; hij drinkt wel, doch dronkenschap komt zelden voor. Treffend is de overeenkomst tusschen hem en den Nederlandschen boer van voor 100 jaren,

toen het verkeer met de steden nog niet zoo gemakkelijk ging; men vindt hiervan nog wel typen in de Veluwe en Drente.

Voor hen, die een aangenaam geschreven stukje willen lezen, dat tegelijkertijd een kijk geeft op het karakter van den Boer in Zuid-Afrika, diene, dat in „Die Nation” van 25 November ll. eene beschrijving heeft gestaan van den Amerikaan Poultney Bigelow, die met een Engelschman op reis zijnde, te land komt bij een Boer in den Vrijstaat en zijne opmerkingen over dat gezin mededeelt. Een enkelen zin wil ik mededeelen en wel den volgende, aan het

Een Basoeto-opperhoofd en zijn hoofdman.

slot van het artikel: „Er was veel ongeslepenheid in deze boeren, maar geen grofheid of ruwheid. De taal van deze menschen was eenvoudig, maar men gevoelde zich onder het spreken nader aan de natuur en aan de dingen der werkelijkheid.”

Lion Cachet, in zijn werk over Transvaal, schrijft onder meer:

„Het karakter der Boeren is in vele opzichten ons eigen, eigenaardig volkskarakter, gelijk zich dit in den nabloeitijd onzer geschiedenis, in eenvoud van zeden, kinderlijk vasthouden aan Gods openbaring en vrijheidszin bij onderwerping aan wet en recht openbaart. De Boer heeft eerbied voor God en alles, wat op Zijn dienst betrekking heeft; vloeken, spotten met den godsdienst of den Bijbel, minachting van den openbaren eeredienst, van den leeraar of de opzieners der gemeente, vindt niet plaats: dat ligt niet in het karakter

Aristocratische Uitlanders met hun vrouwen.

des volks. Kwezelarij evenmin en ook geen geestdrijverij. In de kerkleer zijn de Boeren Calvinisten; ware vroomheid, met de leer in overeenstemming, wordt hoog geëerd, doch wandel en belijdenis moeten overeenstemmen, of de laatste vindt ook onder de Boeren geen erkenning. Toch moet men zeggen, dat de Boer niet onverdraagzaam is op godsdienstig gebied: dit kan men zien in de keuze van de hoogste ambtenaren van de Republiek.”

De Boer is zeer onafhankelijk en zelfstandig, een gevolg van zijn eenzaam leven in de natuur, als hoofd van zijn gezin in de volle beteekenis van het woord, met de wetenschap van jongsafaan, dat hij alleen staat en voor zichzelf moet zorgen in den strijd tegen „het ongedierte,” d. z. wilde beesten, en tegen de natuur; een gevolg van zijn godsdienst.

Hij zegt niet veel, antwoordt niet dadelijk op wat men tegen hem zegt, maar denkt er over na en laat zich, hoewel ongeletterd, niet licht verschalken.

Evenals bij onze Hollandsche boeren het geval is, ten minste meermalen, bezitten zij een uitstekend doorzicht in staatkundige zaken: het heet dan, dat zij zoo geslepen zijn, maar ik voor mij geloof, dat list en sluwheid niet de oorzaken daarvan zijn. Het is, naar ik vermeen, meer eenvoud en gezond verstand, die maken, dat zij de kern van iets spoedig vatten; zij worden niet in de war gebracht, door een menigte listige gedachten, begrijpen daardoor in vele gevallen eerder de hoofdzaak, het punt waar het om gaat en houden dat scherp en helder voor oogen.

Ziehier in zeer korte trekken het karakter der Boeren; zij bezitten in hooge mate „de deugden, die een volk groot maken,” zooals N. J. Hofmeijr opmerkt, „de granietblokken, waarop staten gebouwd worden!”

Het conservatieve, het rustige, het eenvoudige, het stoere is een remmende kracht, die noodig is in elken staat. Wijzende op ons land, roept Hofmeijr uit: „Wat ware er van het geloof, de zeden, de taal der vaderen geworden, indien er geen conservatieve, standvastige, „ouderwetsche” Boeren geweest waren?”

„Kruipen doet het laag gedierte, knielen zult gij voor God alléén!” Deze woorden van den ouden generaal Van Barneveld, voorkomende in een van Cremer's werken, zou een lijfspreuk van de Boeren kunnen zijn.

Alvorens de geschiedenis te behandelen, nog een enkel woord over de taal. Wat moet ik spreken in Zuid-Afrika, vraagt een ieder, die daarheen zal vertrekken. Engelsch en Hollandsch is het antwoord altijd. Doch dit is ten deele waar; wèl is het Nederlandsch de officieele taal gebleven in de Republieken, doch dat spreken de Boeren niet. Het Nederlandsch is sterk achteruitgegaan bij hen en vervangen door een dialect, dat men Afrikaansch noemt; het heeft veel overeenkomst met Nederlandsch, maar is niet mooi; meer aardig om te hooren dan mooi.

Het gevaarlijke ervan was, dat er geen litteratuur in dit dialect bestond, tenminste niet van belang, zoodat het te voorzien was, dat het zich niet zou kunnen staande houden tegenover het Engelsch. Indien daartegen niet gewaakt was in de Republieken, door de verspreiding van zuiver Nederlandsch, door de uitgave van bladen in onze taal, zou de loop van zaken zijn geweest: eerst het Nederlandsch verdrongen door het Afrikaansch en daarna dit, en wel heel spoedig, door het Engelsch. Gelukkig heeft „Die Genootskap van regte Afrikaners,” opgericht 14 Aug. 1875, door Kapenaars, die den Nederlandschen invloed wilden onderdrukken, het, wij kunnen gerust zeggen, afgelegd en heeft het Nederlandsch zich gehandhaafd.

En nu de geschiedenis. Hoe kwamen de Hollanders aan de Kaap en wanneer; hoe ontstond de Kaapkolonie en hoe daarna de Oranje-Vrijstaat? Ziehier eenige vragen, die wij aan de hand van Dr. H. Blink en Dr. Theal in een kort overzicht zullen behandelen. Hierboven bespraken wij het karakter en de nationale eigenschappen; als wij de geschiedenis kennen, zullen wij zien,

dat hierin de kiemen liggen van die eigenschappen, waarnaar geheel de wereld met bewondering heenziet.

In het jaar 1486 bereikte Bartholomeus Diaz, een Portugees, het eerst de zuidpunt van Afrika, doch eerst in 1497, toen Vasco de Gama de ontdekkingen voortzette, kwamen de Europeanen met de inboorlingen in aanraking en wel met den slechten afloop dat er een strijd ontstond; sinds dien tijd is er veel gestreden in Zuid-Afrika. De Portugeezen vestigden zich hier niet, daar de oostkust en wel Sofala hen meer toelachte. Nadat in 1580, toen Portugal onder Philips II was gekomen, de Portugeesche markt voor de Hollanders gesloten werd, zagen dezen in, dat zij, ter bekoming van de Oost-Indische waren, zelf een zeeweg naar Indië moesten zoeken en weldra, in 1595, rustten dan ook eenige Amsterdamsche kooplieden vier schepen uit onder bevel van Cornelis Houtman, die den tocht gelukkig volbracht. Verschillende maatschappijen werden nu opgericht, welke in 1602 vereenigd werden onder den naam van de Hollandische Oost-Indische Compagnie. De zuidpunt van Afrika was nu al zeer spoedig voor de schepen, die naar Indië gingen van groot belang daar het een rustpunt was op die groote reis, waar water kon worden ingenomen enz. Na verloop van tijd, kwam het eenige malen voor, dat een aantal mannen hier achterbleven en weldra bepaalde de Compagnie dat elk schip, op zijn reis naar Indië, de Tafelbaai moest aandoen. Toen echter in het jaar 1648 het schip „de Haarlem” aldaar was vastgelopen en de bemanning genoodzaakt was gedurende zes maanden te blijven wachten, alvorens naar het vaderland terug te kunnen keeren, zag de Compagnie, na de verschijning van een

stuk, opgesteld door twee officieren van „de Haarlem,” het voordeel van een vast station in de Tafelvallei in en in 1652 liep Jan van Riebeeck dan ook, als Commandant van het station, in dienst van de H. O. I. C., de Tafelbaai met 3 schepen binnen. Evenals de eerste hutten van de matrozen van „de Haarlem,” de oorsprong van Kaapstad zijn geweest, was dit vaste station de oorsprong van de latere Kaapkolonie. Eigenaardig is, dat de opvatting om hier alleen een station en niet een kolonie te vestigen nog lang nawerkte; in het oordeel van het Britsche gouvernement, medegedeeld door den Hertog van Newcastle aan de vertegenwoordigers van de Britsche inwoners in Oranje-Vrijstaat, de Heeren Fraser en Murray, in het jaar 1854, ligt hetzelfde beginsel. Na de ontdekking van de diamant- en goudmijnen kwam men echter in Engeland weldra tot een eenigszins ander inzicht.

Mr. H. A. L. Hamelberg, in leven Consul-Generaal van Oranje-Vrijstaat in Nederland.

Het station kostte echter veel geld, zoodat in 1655 de H. O. I. C. besloot, ter vermindering van die kosten, eenige gezinnen te plaatsen in de nabijheid van het fort, gebouwd door Van Riebeeck. De eerste kolonisten in de Kaap waren 9 dienaren van de Compagnie, die hun ontslag genomen hadden en zich te Rondebosch, langs de Liesbeek-rivier vestigden; dit was de grondslag van de Kolonie, die zich, hoewel zeer langzaam, meer en meer uitbreidde.

Alleen de meest stoere, de geestelijk en lichamelijk meest krachtige mannen, wisten zich een onafhankelijk bestaan te verwerven, terwijl de anderen weder terug kwamen in dienst van de Compagnie; als wij nu nagaan, dat de tegenwoordige Boeren afstammen van die élite, dan wordt het ons duidelijk, waar de oorsprong ligt van hun kracht en energie.

De registers en kerkboeken van het jaar 1688 wijzen het uit; daarin komen de namen voor van 58 Nederlanders en Duitschers, waarvan de nakomelingen nu nog in Zuid-Afrika wonen; zij waren gevestigd in Stellenbosch en Drakenstein. Met de opheffing van het Edict van Nantes, waardoor vele fransche Protestanten naar Noord-Nederland vluchtten, begon eenigszins een nieuw tijdperk, daar de Franschen nu ook in Zuid-Afrika kwamen, door de zorg van de Compagnie; de invloed daarvan is natuurlijk zeer wel merkbaar, doch het geheel bleef Hollandsch. Door de steeds meerdere uitbreiding van de Kolonie, ontstond vanzelf de noodzaak, om dieper het land in te trekken; enkele voortrekkers, die er dus toen reeds waren, gingen vooruit, de anderen volgden later. Hoe hun leven in die wildernis was, zal ik niet behoeven te zeggen, evenmin dat de vrijheidszin en de zelfstandigheid dáár tot ontwikkeling kwamen; dáár ontstond dus het volk, dat wij op heden de Zuid-Afrikaansche Boeren noemen, met iets van een nomaden volk in het bloed, door de noodzaak van het voortdurend verder trekken, als pioniers van Zuid-Afrika. Hier is dus de oplossing van de tegenstelling, gelegen in het conservatisme van den Boer en den Trek.

Wanneer wij de lijsten van de nieuw-aangekomenen in Zuid-Afrika in de jaren 1705—'20 inzien, bemerken wij dat menige familie, waarschijnlijk wegens den onrustigen toestand in Europa, in die jaren naar Afrika verhuisd is, maar tevens worden wij getroffen door de namen, welke nu nog behooren aan menige invloedrijke familie in Zuid-Afrika. Men vindt er Hollandsche, Fransche en Duitse namen onder; zoo, om bij den Oranje-Vrijstaat te blijven: Badenhorst, een der rijkste bewoners van zuidelijk Oranje-Vrijstaat; Blignaut, staatssecretaris te Bloemfontein; Brand, een voorvader van President Brand, Fick, bewaard in de plaats Ficksburg in O.-V., van Reenen, bewaard gebleven in den pas van dien naam in het Drakengebirge, enz.

Volgens F. Reginald Statham, zou men deze lijsten bijna een Zuid-Afrikaansch adresboek kunnen noemen.

Zooals reeds hierboven werd opgemerkt, leidde de vergrooting van het aantal kolonisten tot ontwikkeling en uitbreiding van het grondgebied, voorgedaan door enkele, stoutmoedige families; hoewel waarschijnlijk zeer tegen den zin van de vertegenwoordigers van de H. O. I. C., hield de stroom land-

verhuizers aan, zoodat tegen het jaar 1780 in het Noorden reeds de Oranjerivier bereikt was en in het Oosten de plaats waar nu Colesberg ligt. Met ontzettende moeielijkheden kampende doch met groote volharding is dit tot stand gebracht; men mag veilig aannemen dat de Voortrekkers van toen tot dezelfde families behoorden als de leiders, bij het begin van „de Groote Trek.”

De verhouding tusschen de kolonisten en de ambtenaren van de H. O. I. C. was intusschen verre van rooskleurig en ten slotte kwam het tot een ernstige breuk; ten deele was hiervan de oorzaak, de misbruiken aan den eenen kant en onverschilligheid aan den anderen kant van deze ambtenaren, ten deele waarschijnlijk ook de terugslag van de Revolutie in Frankrijk, waarvan de invloed zich niet alleen door geheel Europa, maar ook in andere werelddeelen deed gevoelen. Hoe het ook zij, de kolonie haakte naar verandering, wélke dan ook, en toen in 1795 Engeland den afstand eischte van de kolonie en Kaapstad met een Engelsch garnizoen bezet werd, quasi, om de kolonie te beschermen tegen Frankrijk, totdat in Nederland de oude regeering hersteld zou zijn, ging dit met weinig tegenstand. Na weder in Nederlandsche handen gekomen te zijn, (na den Vrede van Amiens in 1802), om in 1806 als het ware heroverd te worden door Engeland, werd in 1814 de Kaapkolonie door den Souvereinen Vorst der Nederlanden bij overeenkomst aan Engeland afgestaan.

Het Engelsche gouvernement ging echter op dezelfde wijze te werk als de oude regeering van de Compagnie; een verbitterend gezag werd gevoerd, autocratisch opgetreden en ziehier de groote fout van de Engelschen, waardoor de grondslag werd gelegd van een voortdurend stijgend en waakzaam antagonisme.

„Geen volk,” zegt Dr. Theal, „geen volk, dat niet van Britsche afkomst is, leverde ooit zulk voortreffelijk materiaal om samen te smelten met eerlijke Britsche onderdanen, als de bewoners van Zuid-Afrika, toen zij door verovering onder Britsche heerschappij kwamen.”

Had men dit bedacht in Engeland, en tevens, had men rekening gehouden met de omstandigheid, dat dit volk van Germaanschen oorsprong was, alsmede met het feit, dat geen enkel Germaansch volk zich laat onderdrukken, dan... ja, dan hadden wij nu geen slag aan de Modderrivier, geen belegering van Ladysmith gehad!

Een gevolg van dit alles was de opstand in 1815, die eindigde met de overwinning der Engelschen bij Slachters-Nek en ten slotte „de Groote Trek” in het jaar 1836. De redenen daarvan zijn openbaar gemaakt in een geschrift, verschenen in Januari 1837, te Grahamstad, door Piet Retief. Zij zijn de volgende:

„Wij wanhopen er aan, de kolonie te redden van de onheilen, die haar bedreigen van de zijde der landlopende inboorlingen, aan wie wordt toegestaan het land aan alle kanten onveilig te maken; noch zien wij in de toekomst vrede, rust of geluk weggelegd voor onze kinderen in een land, zóó geteisterd door innerlijke twisten en beroeringen.”

Deze landlooperij was zeer gevaarlijk; zij was een gevolg van de politiek van Lord Glenelg, toenmaals koloniaal secretaris, die lijnrecht inging tegen de waarschuwingen van Sir Benjamin d'Urban, Gouverneur van de Kaapkolonie

en Regeeringscommissaris, tijdens den Kafferoorlog, aangevangen in December 1834 met het vermoorden van alle blanken in de grensdistricten. Glenelg vernietigde alle besluiten van d'Urban en hechtte daarmede dus het koninklijk zegel van goedkeuring aan deze plunderingen.

„Wij beklagen ons over de ernstige verliezen, welke wij geleden hebben door de gedwongen invrijheidstelling onzer slaven en door de ergerlijke wetten, ons ten hunnen aanzien opgedrongen.”

De Boeren wilden óók vrijmaking der slaven, doch trapsgewijze; door deze plotselinge daad leden zeer vele gezinnen groote schade, die of in het geheel niet, of slechts voor $\frac{1}{3}$ vergoed werden.

Vervoer met een ossenwagen.

„Wij beklagen ons over de voortdurende rooftochten van de Kaffers en andere zwarte volksstammen, waaraan wij jaren lang hebben blootgestaan en hoofdzakelijk over den laatsten inval in de kolonie, waardoor de grensdistricten verwoest en een aantal familiën uitgemoord of tot den bedelstaf gebracht zijn.” Zie de eerste klacht.

„Wij beklagen ons over den onverdienden laster, waaraan wij in Engeland zijn blootgesteld, veelal door hen, die den godsdienst heeten lief te hebben en aan wier getuigenis geloof geslagen is zonder ons ooit gelegenheid te geven tot een wederwoord; wij voorzien, dat deze vooroordeelen slechts zullen leiden tot den totalen ondergang van het land.”

De zendelingen met Dr. Philip aan het hoofd ondersteunden de Kaffers, brandmerkten de politiek van d'Urban, brachten twee Kafferhoofden z.g. bekeerd naar Engeland en openden een boosaardigen veldtocht tegen alle Zuid-Afrikaansche kolonisten. Later is zoiets meermalen herhaald.

Het slot luidt: „wij verlaten het vruchtbare land onzer vaderen, waarin wij zulke ontzaglijke verliezen geleden hebben en aan voortdurende plagen en kwellingen blootstaan, om een onbekende, onzekere toekomst te gemoet te gaan; maar wij gaan heen in het vaste vertrouwen op een barmhartig en alziend God, wien wij altijd zullen vreezen en wiens geboden wij altijd zullen volgen.”

Ik behoef hieraan niets toe te voegen, men kan zich geen document denken, waarin meer waardigheid, meer vastberadenheid gelegen is!

En zóó begon dus de Trek. De z.g. Voortrekkers bestonden uit 2 groepen: 1e een gezelschap uit het district Albanië — hoofdstad Grahamstad — onder leiding van Louis Trichard, waarbij ook J. Pretorius met zijn gezin was, hierbij sloot zich aan een 2e gezelschap onder van Rensburg; te zamen gingen zij tot Zoutpansberg. Het liep echter ongelukkig af; de 2e groep werd uitgemeord, op 2 kinderen na; de 1e bereikte Delagoabaai, de leider bezweek en het overschot ging in 1839 over zee terug naar Natal.

Zij werden echter weldra gevolgd door eene verhuizing van de bewoners der districten van de Kaapkolonie. Dit begon in het district Tarka, een toenmalige oostelijke grenskolonie; de leider was Andries Hendrik Potgieter, waarbij zich een troepje uit Colesberg aansloot, waaronder Jan du Toit, drie families Kruger etc. Deze trek was zeer belangrijk, vooral omdat dit gezelschap de grondslagen legde van de beide Zuid-Afrikaansche Republieken. Zij stelden zich tot taak, om de hulpbronnen van het land, waar nu de Vrijstaat ligt, te leeren kennen en waren niet zoo haastig als de Voortrekkers. Zij gingen over den berg Thaba 'Nehu, pl. m. 40 mijlen ten oosten van Bloemfontein en bereikten Winburg, d. w. z. de plaats waar deze stad nu ligt aan de Vetrivier. Het stamhoofd der Bataungs, Makwana, stond hun, uitgezonderd een kleine streck, het gebied tusschen de Vetrivier en de Vaal af, wel wetende dat een verbond met hen geen kwaad kon, nu hij in een strijd gewikkeld was met een stamhoofd der Matabelen, Mozilikatze, die hem zijn rechten betwistte. Denkende nu veilig te zijn, trok in Mei 1836 een groot gedeelte naar Zoutpansdistrict, ten einde zoodanig langzamerhand den weg naar de kust te vinden, naar Delagoabaai; toen zij terug kwamen vernamen zij, dat de Matabelen enkele troepjes op de jacht hadden aangevallen en vermoord, een heele familie gedood en bijna al het vee medegenomen hadden. Een laager werd betrokken op het thans genaamde Vechtkopje, tusschen de Rhenoster en Wilgerivier en daar werden de Matabelen, toen zij een aanval op dat kamp beproefden, geheel verslagen. Toch zou de toestand vrij netelig geweest zijn, indien niet een troep, onder leiding van Gerrit Maritz, de latere stichter van Natal, zich bij hen gevoegd had.

De volgende 15 jaren waren voor den Vrijstaat eene aaneenschakeling van gevechten tegen wilde volksstammen en een voortdurende strijd tegen gevaren

en ontberingen van allerlei aard, die ik niet in bijzonderheden zal vermelden, daar dit ons te ver zou voeren; enkele belangrijke feiten zal ik aanstippen. Vooraf echter iets, wat ik vergat mede te deelen. Vóór de eerste trek begon, waren in het jaar 1834 eenige stoutmoedigen op een ontdekkingstocht uitgegaan. Het waren Pieter Uys, zijn broeder Jacobus, Johannes de Lange, Stephanus Maritz en Gerrit Rudolph; hun weg voerde door den tegenwoordigen Vrijstaat naar Natal.

In het museum te Bloemfontein wordt nog altijd in een gedeelte van het gebouw, in de eerste raadzaal, waar de onafhankelijkheid van den Vrijstaat geteekend werd, een gedenksteen bewaard, de zoogenaamde Uysklip. Hierin staan gekrast de namen K. S. P. Uys, F. J. Uys, J. J. Uys, Uysklip, J. F. Uys (dit bij wijze van onderteekening, denk ik); daarboven staat: „Kerk 1837.” Deze steen werd opgericht door deze mannen, nadat men de Oranjerivier was overgetrokken en de vrije oever dus bereikt was; dáár werden weder de godsdienstoefeningen gehouden, huwelijken ingezegend, enz.

Een van de ergste tegenstanders der Boeren in den Vrijstaat, was het stamhoofd Dingaan, opperhoofd der Zulu-Kaffers, die, nadat hij hun een stuk land had afgestaan en eene overeenkomst geteekend had, Piet Retief met 70 mannen op verraderlijke wijze aanviel en vermoordde. Van de Engelschen, die onder kapitein Jarvis in Natal geland waren, had men geen heil te verwachten,

integendeel, zij eischten dat de wapenen zouden worden neergelegd, doch vertrokken vrij spoedig, nadat zij ingezien hadden, dat er niets te halen was van de Boeren. Nu trokken ongeveer 200 man onder Potgieter en Pieter Uys ten strijde, doch het verlies was aan hun zijde. De tweede maal echter was de uitslag beter; na 3 dagen strijd was de overwinning aan de zijde der Boeren. Tegen dezen tijd was het dat Andries Pretorius uit de Kaap zich bij hen voegde; alle Boeren in Natal en Vrijstaat werden na de moorden in Natal nog eens opgeroepen en het gevolg was dat Dingaan totaal verslagen werd en tot diep in de wildernis naar Swaziland zich moest terugtrekken. Dit was de slag aan de Bloed-rivier, op den N. grens van Zululand op

Generaal P. J. Joubert.

16 December 1838; 15000 Zulu's werden daar verslagen. De 16^e December is een feestdag gebleven tot op heden. (Dingaan's dag).

„Men zou denken,” zegt P. Joubert, „dat de Boeren nu in dit land met vrede werden gelaten, het land, dat hun zooveel gekost had.” Niets van dit alles; na een hevig verzet tegen de Engelschen, die den majoor Smit hadden gezonden, een verzet, dat hopeloos was, daar de Engelschen geholpen werden door de inboorlingen, werd Natal ingelijfd. Ook de Vrijstaat onderging het zelfde lot na een gevecht bij Boomplaats, waar de Boeren voor de overmacht van Engelschen, Basuto's en Griqua's moesten wijken; dit was op 29 Aug. 1848; den 3^{en} Februari van dat jaar was de proclamatie verschenen van Sir Harry Smith, waarbij de Republiek werd ingelijfd. Zoo was dus het land, met zooveel moeite verkregen en waar, na de inbezitneming van Natal door de Engelschen in 1842, de Oranje-rivier Republiek gegrondvest was, mede door velen, die uit Natal daarheen getrokken waren, weder in Engelsche handen overgegaan.

Het duurde echter niet lang. Engeland zag spoedig, na eenige jaren reeds in, dat het beter was deze Boeren aan hun lot over te laten; niet onwaarschijnlijk is de oorzaak van deze mildere stemming gelegen in het feit, dat de Engelschen het wel wenschelijk vonden, aldus een macht te vormen tegen de Basuto's. Hoe het ook zij, bij het verdrag van Bloemfontein, den 23sten Februari 1854 erkende Engeland, na voor dit doel den 4^{en} Februari Sir Russel Clarke te hebben gezonden, de onafhankelijkheid van de Republiek en verklaarde het tot een Vrijen Staat, sinds dien tijd heet het Oranje-Vrijstaat.

Reeds in September werd de eerste President van Oranje-Vrijstaat benoemd en wel J. P. Hoffmann; hij bleef dit echter nog geen jaar en werd toen opgevolgd in Augustus 1855 door J. N. Boshoff, die tot 1859 aan het hoofd der regeering bleef. Men moet nu echter dadelijk bedenken, dat de onafhankelijkheid van Oranje-Vrijstaat geproclameerd was door de Engelschen, let wel, de Engelschen; hoe vrij en onafhankelijk het was, bleek weldra, toen het bekend werd, dat er diamanten gevonden werden!

Een ieder kent het verhaal van den Boer, genaamd van Niekerk, die, gehoord hebbende van diamanten, niet lang daarna kinderen zag spelen met een blinkend steentje, dit steentje naar Kaapstad zond, alwaar bleek, dat het een diamant was; deze werd gekocht door den toenmaligen gouverneur Sir Philip Wodehouse in het jaar 1868. Van Niekerk kocht nu voor alles wat hij bezat van een Kaffer een diamant ter groote van een hazelnoot, toonde deze aan den heer Hond, die in Amsterdam op de diamantslijperijen gewerkt had en het gevolg was, dat deze in vereeniging met een koopman in Hope Town, den steen kocht voor 10.000 pond. Zij deden hem over aan den Prins van Wales en deze verkocht hem aan Lady Dudley voor 32.000 pond; later werd hij gestolen; zie hier de gedeeltelijke levensloop van de beroemde „Star of South-Africa.” Daarna werden er steeds meer diamanten gevonden langs de oevers van de Vaal en de delverskampen verzezen daar als uit den grond; de grootste mijn was echter nog niet gevonden.

Dit had plaats door een toeval; eenige jongelui uit Colesberg, in een kamp gelegd aan de Vaal, rustten na een wandeling wat uit op een kopje niet ver van het kamp gelegen; bij het spelen met een kurketrekker in den grond, vond een van hen een kleine diamant, waarna natuurlijk allen aan het delven gingen. Zij kwamen toen tot de ontdekking, dat de diamanten er als gezaaid waren. Dit was in het jaar 1871; het kopje werd eerst Colesbergkopje genoemd, later New Rush en daarna ontving het zijn naam naar den toenmaligen minister van Koloniën, Lord Kimberley. Men begrijpt, 'dat deze ontdekking eene plotselinge verandering bracht in de inzichten der Britsche Staatslieden; neen maar, hoe men toch ooit zoo dom had kunnen wezen?

Een Kamp op de grens.

de uitspraak van den Hertog van Newcastle in 1854 (zie boven) berustte natuurlijk op een dwaling! Lord Kimberley maakte dan ook weldra een nota openbaar, waarin hij alle verdere uitbreiding van het gezag der Republieken afkeurde, omdat — laten wij niet lachen — „de Boeren dientengevolge eene uitmuntende gelegenheid zouden verkrijgen voor hunnen slavenhandel, waarvan onderdrukking van de inboorlingen en versterking van den vrede het gevolg zouden zijn.”

Ja, ja, die arme inboorlingen! Uit de briefwisseling van Sir Henry Barkly, den toenmaligen Gouverneur te Kaapstad en President Burgers van Transvaal in 1874 kan men zien, dat men, zowel te Kaapstad als in Londen, het

hoogst wenschelijk vond, dat de districten, waarin diamanten gevonden werden, onder toezicht zouden worden gesteld van de Kaapkolonie. Nu, dat was te begrijpen! Er was echter een klein bezwaar; deze districten behoorden rechtens aan den Vrijstaat en Transvaal, maar, een machtige staat en recht, dat zijn er twee, niet waar? Wat, roept Engeland uit, behooren deze districten aan de Republieken? wel neen, hier hebben wij een armen man, Waterboer genaamd en hoofd van den Griquastam, die er recht op heeft en wij zullen hem helpen; recht is recht! Nu, hij werd geholpen, maar of hij veel diamanten ontvangen heeft vermeldt de historie niet. Hij deed zijn rechten over aan Engeland en de Vrijstaat werd gedwongen voor een som (90.000 pond), minder dan de waarde van de op één dag gevonden diamanten, zijn rechten op dat stuk land aan Engeland of te staan.

Dit stuk werd gevoegd bij West-Griqualand, een district van de Kaapkolonie. Hiermede was de twistappel weggenomen en daar sinds dien tijd in Oranje-Vrijstaat, goud noch diamanten gevonden zijn, tenminste niet van zooveel belang, is dit land verder door Engeland steeds met rust gelaten. Wij behoeven er echter niet aan te twijfelen, dat ingeval van ontdekking van diamantmijnen, bijvoorbeeld in de nabijheid van Bloemfontein, Engeland zich zeer spoedig zou groepen voelen, het lot van de uitlanders ook in den Vrijstaat te gaan verbeteren! of wel spoedig de een of andere Kaffer zouden weten te vinden, die met den Bijbel in de hand, op echte stukken zwoer, dat Bloemfontein met omstreken van hem was; wij weten het allen, in zoo'n geval is Engeland altijd een menschevriend!

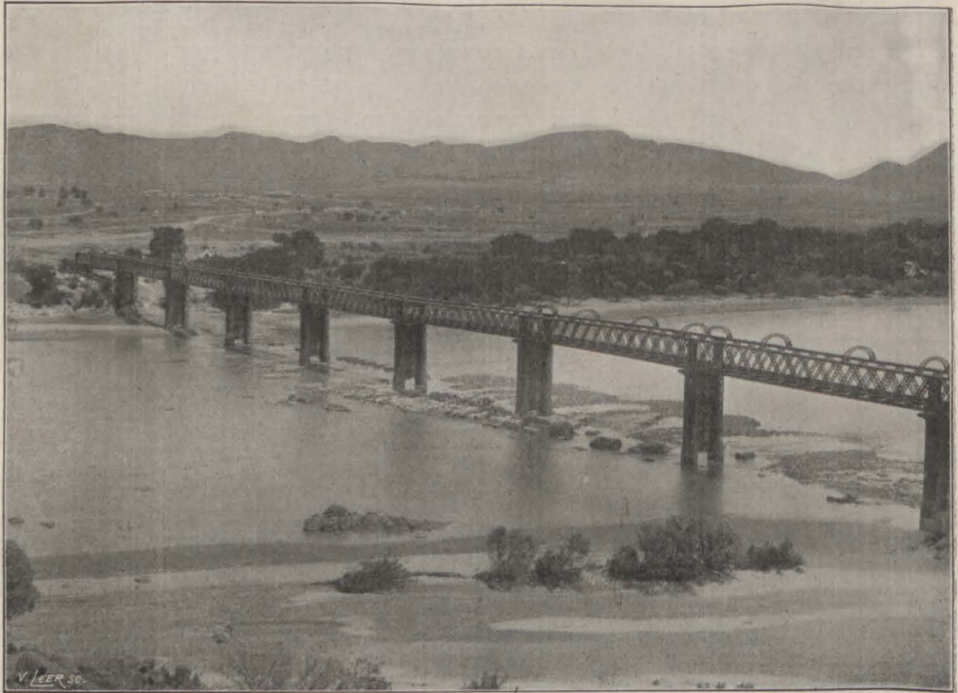
Hierboven werden de Basuto's genoemd, als reden voor de mildere stemming der Engelschen in 1854 ten opzichte van Oranje-Vrijstaat.

Deze stam, wonende in het gebergte, als het ware naast de Boeren, als in een versterkte plaats, hebben het de laatsten dan ook moeielijk genoeg gemaakt. „Men zal in de geschiedenis,” zegt Dr. Theal, „tevergeefs een voorbeeld zoeken van een bevolking in een minder benijdenswaardigen toestand, dan de burgers van het land tusschen de Oranje- en Vaalrivier, toen zij door Groot-Britannië aan hun lot werden overgelaten.”

Alle gevechten te vermelden is niet wel mogelijk, alleen wil ik noemen den slag bij Cathcart's Drift aan de Caledonrivier, waar de Vrijstaters in het jaar 1865, ondersteund door een commando Transvalers onder aanvoering van Paul Kruger, den tegenwoordigen President van Transvaal, de Basuto's totaal versloegen en eene groote hoeveelheid vee buitmaakten.

Hoe was intusschen de verhouding geweest tusschen Oranje-Vrijstaat en de Transvaal? Over het algemeen goed, doch er is toch een oogenblik van vijandschap geweest. Het was in het eind van 1856, dat er ernstige geschillen waren gerezen tusschen de Oostelijke en Westelijke districten van de Transvaal. Ten einde de Vrijstaters tot zijne partij over te halen en zodoende deze partij te versterken, begaf Marthinus Wessels Pretorius, zoon van den bekenden Andries Pretorius, zich naar Bloemfontein. Aldaar aangekomen beging hij de groote fout van het zenden van een bode naar het Basutohoofd Moshesh.

ten einde hem uit te noodigen naar Bloemfontein te komen. Men kan zich de woede van den Vrijstaatschen Volksraad indenken; onder beschuldiging van landverraad werd Pretorius gelast het land binnen 24 uren te verlaten. Het gevolg was, dat uit Potchefstroom, een westelijk district van Transvaal, de bedreiging kwam, dat, als deze beschuldiging niet werd ingetrokken, een Transvaalsch commando den Vrijstaat zou binnenrukken, terwijl Schoeman, uit het Oostelijk district Lydenburg, een aanbod zond, om den Vrijstaat te hulp te komen tegen Pretorius. Den 25^{en} Mei 1857 stonden beide Commando's dicht bij de Vaal, aan de Rhenoster-rivier tegenover elkander; mannen van één stam, ja leden van dezelfde familiën waren hier dus met elkander in botsing.

Spoorwegbrug over de Oranjerivier bij Norvalspont.

Gelukkig liep het zonder bloedvergieten af: Paul Kruger werd afgezonden om een samenkomst voor te stellen en nadat van beide zijden 12 vertegenwoordigers waren aangewezen, werd op 1 Juni 1857 een vergelijk getroffen, dat men bijna een verbond zou kunnen noemen en waarbij van weerszijden de zelfstandigheid erkend werd.

Enige jaren onder het Presidentschap van Boshof gingen voorbij, toen het denkbeeld geopperd werd van eene vereeniging van de Zuid-Afrikaansche Republiek, de Oranje-Vrijstaat, de Transvaal en de republiek Lijdenburg, welke laatste een district was geweest van Transvaal, doch zich in 1856 onafhankelijk had verklaard, — een denkbeeld, dat, hoewel de tijden er nog

niet rijp voor waren, meer en meer ingang begon te vinden. Van Engelsche zijde werd dit denkbeeld niet aangemoedigd, integendeel; Sir George Grey, toenmaals Regeerings-Commissaris, dreigde zelfs met vernietiging van de verdragen van 1853 en 1854, en zooal geen vernietiging, dan toch groote wijzigingen daarvan. Teneinde de kansen op deze vereeniging te vergrooten, ging Pretorius in 1860 naar den Vrijstaat en het onverwachte gevolg was, dat hij aldaar door de partij, die de vereeniging der Republieken wenschte, tot opvolger van Boshof verkozen werd. Aangezien de Transvaalsche grondwet van 1857 den President]_verbod, een ander ambt te bekleeden, legde

J. H. Brand, President van den Oranje-Vrijstaat
1864—1888.

Pretorius het Presidentschap van de Zuid-Afrikaansche Republiek neder en nam dat van den Vrijstaat aan. De tijden waren nog niet rijp voor een vereeniging, merkte ik hierboven op; de burgeroorlog van de eerst volgende jaren in Transvaal zijn een bewijs hiervoor; deze Republiek was daardoor zoo zeer gedaald in de achting van hare buren, dat zelfs de Vrijstaters, vroeger zulke groote voorstanders van de vereeniging, deze nu volstrekt niet meer begeerden.

Pretorius, die in genoemden burgeroorlog meermalen als bemiddelaar tusschen de partijen was opgetreden, werd in 1864 weder verkozen tot President van Transvaal en in Vrijstaat opgevolgd door J. H. Brand, onder wiens bewind in 1869/70 de grenzen nader werden vastgesteld.

Deze man heeft ongetwijfeld veel gedaan voor Oranje-Vrijstaat; alleen met eene vereeniging van de Zuid-Afrikaansche republieken moest men bij hem niet aankomen. Toen na de

uitspraak van de z. g. Keate Award, een scheidsgericht onder voorzitterschap van R. W. Keate, Pretorius moest aftreden in Transvaal, wegens groote ontevredenheid van de burgers over de slechte behartiging van hun zaken, waren er een menigte burgers, die zich wel gaarne wilden verzekeren van de diensten van Brand en daarom de vereeniging nog eens voorstelden. Brand wees echter alle voorstellen af, om niet in botsing te komen met Engeland, wijzende op de uitspraak van Sir George Grey. „Bloemfontein heeft een standbeeld,” zegt de heer Wormser, „en indien iemand in Oranje-Vrijstaat een standbeeld waardig is, dan is het de man voor wien dit opgericht werd: J. H. Brand”; het voetstuk draagt het opschrift: „Hij was de vader des lands.”

Nog eens, Brand heeft veel voor den Vrijstaat gedaan, maar het kan niet ontkend worden, dat hij geen ware „oom” was voor de zusterrepubliek Transvaal; daarvoor was hij te omzichtig, te bang om iets te doen wat hem of zijn land in botsing zou kunnen brengen met het Britsche gouvernement.

Hoe dan ook de betrekking was onder zijn bewind tusschen Engeland en Oranje-Vrijstaat, wordt het best geteekend door het feit, dat Brand den Engelschen, adellijken titel van Sir ontving. Sir John en Lady Brand zijn daarom echter geen oogenblik gewantrouwd door de Vrijstaters; trouwens tot aan de Jameson's raid baden de Afrikaansche Episcopalen elken Zondag voor „Sovereign Lady Queen Victoria,” den Almachtige smekende, hare vijanden te verdelgen en „niemand vond in dat alles iets zeer ongewoons,” om met Dickens te spreken. Zij waren het echter niet altijd met hem eens, zooals hieronder zal blijken.

In December 1880 ging hij zelfs zoover te verklaren dat in de buitengewone zitting van den Volksraad in Februari, geen Transvaalsche zaken met zijne toestemming zouden worden besproken, en dat, terwijl én Volk én Volksraad van Oranje-Vrijstaat hun Transvaalsche broeders wilden helpen. Hij is bezweken voor dien drang, het moest wel, doch vrijwillig ging het niet.

Trouwens de Vrijstaters lieten zich niet weerhouden. Toen den 14^{den} Maart 1881 Paul Kruger in het kamp bij Laing's Nek kwam, viel zijn oog op een klein kamp, afgescheiden van de anderen. „Dat was een afdeeling Vrijstaters,” zegt Statham, „die zich niet hadden laten weerhouden, hunne Transvaalsche stamgenooten te hulp te snellen voor het geval de strijd opnieuw mocht ontbranden.”

Met opzet vermeld ik niets van den strijd van 1881, die eindigde met Majuba en Laing's Nek; deze gebeurtenissen zijn te bekend en daarenboven te veel Transvaal alleen aangaande, om het verloop nauwkeurig te schetsen. Wie daarvan nog iets weten wil, verwijs ik naar de bronnen, die ik benutte voor de samenstelling van deze schets en die ik hier achter zal mededeelen. Ik neem alleen enkele bijzonderheden de Vrijstaters en hun President aangaande.

Nadat op Zondag, den 27sten Februari 1881, de Engelschen onder generaal Colley bij Majuba-hill de nederlaag hadden geleden, werd op 6 Maart daaropvolgende de wapenstilstand gesloten tusschen Wood en Joubert, de onderhandelingen weder aangeknoopt en de 6de Maart aangewezen voor de ontmoeting van de vertegenwoordigers van beide partijen. Het resultaat van deze onderhandelingen werd aan Lord Kimberley geseind, terwijl men besloot, na het antwoord van deze, nogmaals bijeen te komen. President Brand was in die dagen als bemiddelaar opgetreden; zoodra de wapenstilstand gesloten was, ging hij van Bloemfontein op reis naar Newcastle en beide partijen zagen verlangend naar zijn komst uit; hij zou het wel in orde brengen, dacht men. Den 18^{den} Maart echter was het grievende antwoord van Lord Kimberley gekomen, met voorwaarden, zóó onaannemelijk, dat de Transvalers besloten, den strijd voort te zetten met behulp van de Vrijstaters, die allen op de hand van Transvaal waren; voort te zetten, indien de onderhandelingen, welke op 21 Maart gevoerd zouden worden, geen andere voorwaarden in het leven

zouden roepen. Toen nu op Zondag 20 Maart Brand aankwam, bevond men spoedig, dat deze niet inzag, hoe hachelijk de toestand was; zijn meening was steeds ten gunste van de voorwaarden, die moesten worden aangenomen; door zachtmoedigheid zou men ten slotte overwinnen enz. Dr. Jorissen verhaalt hiervan in zijne „Herinneringen”: „Het werd laat en stiller in het kamp. De meeste burgers gingen ter ruste, of eindigden den Zondag met godsdienst-oefeningen en zonden ons de tonen van hun gezang van alle zijden toe. Ook dit verstierf. De maan doopte ons, tenten en wagens, in groepen over de hoogvlakte verspreid, in een bijna gulden licht; de koele avondlucht verfrischte de zware atmosfeer in de tent, waar nu alleen de hoofdleiders bijeen waren en President Brand. Het zal 9 uur des avonds geweest zijn. Wij wanhoopten er aan onzen geëerden gast te overtuigen van den ernst van ons voornemen om den strijd vol te houden.” Toen las Dr. Jorissen de z.g. Derde Proclamatie voor, opgesteld tusschen den 18^{den} en 20sten Maart. Deze Proclamatie eindigde met aanhaling van de woorden van Willem den Zwijger in 1572: „Liever een bedorven land dan geen land,” met de zinsnede: „Wij zeggen: indien gij ons land hebben wilt, neemt het, maar over onze lijken en over de puinhoopen van have en goed.”

Bij deze woorden beurde Brand het naar beneden gezonken hoofd op, zeggende: „Daar beware ons God voor!” Eindelijk was hij overtuigd en den anderen morgen, voor het begin van de onderhandelingen, vroeg hij nogmaals een onderhoud met Wood.

Diën dag werd door Transvaal het pleit gewonnen; Brand verklaarde zich bij de besprekingen vóór de eischen van de Transvaalsche vertegenwoordigers en het gewenschte einde was daar.

Sedert is de verhouding tusschen Oranje-Vrijstaat en Transvaal steeds hechter geworden. De Jameson's raid en de daarop gevolgde onthullingen openden den Kaapschen Afrikaners de oogen, waardoor zij begrepen bedrogen te zijn door Rhodes, door welk bedrog tweedracht gezaaid was tusschen deze Boeren en de Transvaal. Aan deze tweedracht kwam hierdoor een eind en in het begin van 1897 schreef Statham dan ook in zijn werk „South Africa as it is” onder meer en met recht: „Gij zult deze mannen, die den overheerschenden factor uitmaken in Zuid-Afrika (n.l. de Boeren), vinden in Transvaal, den Vrijstaat, de Kaapkolonie, in Natal, nauw verbonden door de onverbreekbare banden van bloed en nationaliteit, die blijven bestaan in weerwil van steeds toenemende verdrukking en van den loop der jaren. Komt het tot uitersten, dan is de zaak van één hunner, de zaak van allen te zamen...” Is het nu reeds zoover? Men kan niet in de toekomst zien, doch ik geloof, dat wij er op vertrouwen kunnen, dat dit niet zoo heel lang meer zal duren. Een vereenigd Zuid-Afrika, met een man als Steyn aan het hoofd is misschien een denkbeeld, dat velen te stout zullen noemen, doch of het verwezenlijkt zal worden en wel binnen niet àl te groot tijdsverloop, is een vraag, die ik, wat mijn persoon betreft, toestemmend zou beantwoorden.

Hierboven noemde ik den naam van President Steyn en tot slot wil ik een

korte levensbeschrijving geven van dezen man, die naast Kruger een der grootste figuren in Zuid-Afrika is. Voor deze levensschets moest ik putten uit de eenige bron, die daarvoor bestaat, n.l. het laatst verschenen stuk in de Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant van den reeds boven genoemden Amerikaan Poultney Bigelow, schrijver van het werk »White Man's Africa.»

Zooals deze ook opmerkt, men kan tevergeefs zoeken in Oranje-Vrijstaat naar geschreven bijzonderheden over het leven van den President; niemand heeft er blijkbaar aan gedacht en niemand heeft het noodig gevonden. Steyn is met den Vrijstaat opgegroeid, iedereen kent hem, evenals bij Kruger in Transvaal het geval is, terwijl ook omgekeerd van Steyn gezegd kan worden, dat hij ieder kiesgerechtigde bij naam en familie kent, te meer, daar Steyn veel meer gereisd heeft in het kleinere Oranje Vrijstaat dan Kruger in Transvaal.

Drie jaren na de onafhankelijkheidsverklaring van den Vrijstaat, den 2den October 1857 werd te Winburg, Martinus Teunis Steyn geboren en nog geen 40 jaar later, den 19den Januari 1896 werd hij tot President van Oranje-Vrijstaat gekozen, als opvolger van den tegenwoordigen Staatssecretaris van Transvaal F. W. Reitz.

Wij allen kennen in deze dagen het portret van hem en worden getroffen door dit edel gelaat, vol rustige hoogte en kalme waardigheid; het is het portret van een man, die onverschrokken zijn plicht zal doen, ondanks de vele moeilijkheden, welke hij op zijn weg zal tegenkomen; een man, waarin men onmiddellijk den aanvoerder, den leider herkent; en, den leeftijd in aanmerking nemende, kunnen wij gerust zeggen, een man van de toekomst.

Op Grey-college — genaamd naar den hierboven genoemde Gouverneur van de Kaapkolonie — te Bloemfontein, ontving Steyn de beste opvoeding, die men in Zuid-Afrika kan krijgen. Dat genoemde school de beste is, blijkt wel uit het feit, dat hoewel er in Pretoria een school is, die groote subsidies van den Staat ontvangt, de Transvaalsche burgers toch hun kinderen zenden naar Grey-college, 200 mijlen ver. Na het verlaten van de school, werkte Steyn op de hoeve van zijn vader, het lid van den Uitvoerenden Raad te Bloemfontein, een van de vertrouwde vrienden en raadsliden van President Brand.

Hier leiddé hij het gewone leven van elken jongen Boer in den Vrijstaat,

F. W. Reitz, President van den Oranje-Vrijstaat
1889—1895.

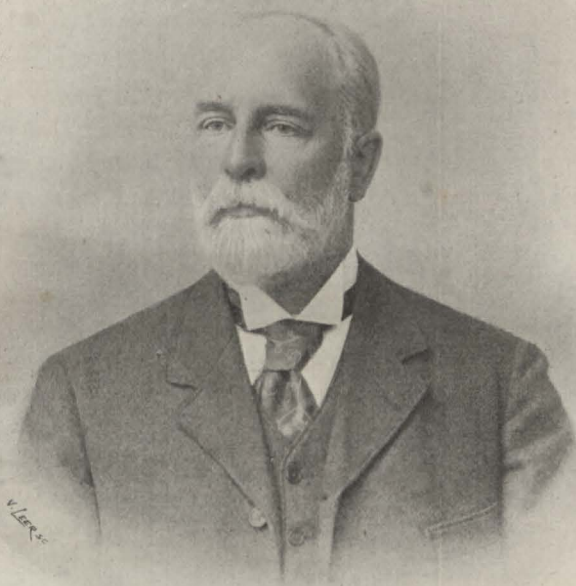
reed veel paard, was een goed schutter, leerde den landbouw, moest veel en hard werken en werd intusschen zeer streng opgevoed, zeer kort gehouden door zijn vader; dit was van zijn 16^e tot zijn 19^e jaar, terwijl hij van zijn 11^e tot zijn 15^e jaar bij zijne grootmoeder te Bloemfontein had gewoond.

Het jaar 1876 bracht eene groote verandering in dit leven. Op een van zijn rondreizen kwam de Heer Buchanan, rechter en lid van het Hooggerechtshof van Oranje-Vrijstaat ook in het huis van den ouden Steyn, terwijl deze te Bloemfontein was en werd ontvangen door den jongen Teunis. Het gevolg

was dat Buchanan, toen hij, in Bloemfontein teruggekeerd zijnde, den vader van Teunis weder ontmoette, hij vol vuur over den jongen sprak en den raad gaf hem, ter ontwikkeling van zijne talenten, naar Europa te zenden en hem in de rechten te laten studeeren.

Reeds datzelfde jaar vertrok hij en hoe gewichtig een stap het in die dagen was, wordt ons duidelijk, als wij weten, dat de naastbijzijnde haven Durban, ongeveer 300 mijlen

ver was en de reis daar naar toe, door een zeer woeste en gevaarlijke streek liep, terwijl de reis naar Kaapstad 2 maal zoo lang en even gevaarlijk was. Evenwel hij kwam behouden aan, studeerde niet alleen in Engeland, maar ook in Holland met ernst in de rechten en na zes jaren van veel studie, veel opmerken en veel leeren, keerde hij in 1882, dus op zijn 25^e jaar naar den Vrijstaat terug, meer ontwikkeld, man geworden, met een verruimden blik, maar toch, het was dezelfde onbedorven, eenvoudige, flinke, innemende man gebleven, dezelfde Teunis Steyn van vroeger. Bigelow, dit verhalende, zegt het volgende, hetgeen ik met opzet weergeef, omdat het tegelijkertijd een opmerking is over den Vrijstaat: „Hij keerde met

Dr. J. Brill, hoofd van het Grey-College te Bloemfontein.

genoegen terug naar een maatschappij, waar de goede naam der vrouwen heilig werd gehouden, waar godsdienst geen ijdele klank was, waar de vreemdeling welkom werd geheeten op elke hoeve, waar bedeeden en landloopers onbekend waren, waar rijken en armen nog niet geleerd hadden elkander te haten. In Oranje-Vrijstaat bestaan maatschappelijke toestanden, waarover wij in New-York en Londen spreken als over een ideaal, of als hebbende mogelijk bestaan in de een of andere gouden eeuw."

Na zes jaren advocaat aan het Hooggerechtshof te zijn geweest, werd hij benoemd tot Procureur-Generaal in het jaar 1889 en in datzelfde jaar tot rechter. Hij was toen pas 32 jaar en hoe hij zijn taak heeft opgevat blijkt

Een Jachtpartij.

wel uit de mededeeling, die Bigelow uit goede bron ontving, dat in de jaren, gelegen tusschen zijne benoeming tot rechter en zijne verkiezing tot President, geen enkel vonnis van hem nietig verklaard werd. Dat hij zich bemind maakte op zijne reizen, krachtens zijn ambt, zal ik wel niet behoeven te zeggen; 's avonds werd aan de een of andere hoeve aangeklopt, kennis gemaakt en wat het huis opleverde ter zijner beschikking gesteld; nooit verliet hij het huis, zonder de bewoners tot zijn vrienden gemaakt te hebben. Hoe groot zijne populariteit was, reeds vóór dat hij rechter was, blijkt wel hieruit, dat, toen hij in 1887 bewerkt had, dat President Brand, ondanks eenige geschillen met den Volksraad, zijne ontslagaanvraag introk, de bewoners van Bloem-

fontein hem bijna eenparig verzochten burgemeester te worden; hij was toen lid van den gemeenteraad, doch sloeg het voorstel af.

Het huwelijk van Steyn met de oudste dochter van Colin Fraser, den Hollandschen predikant van Philippolis in den Vrijstaat, is zeer gelukkig. Hij leerde haar kennen toen zij 12 jaar oud zijnde, met hetzelfde schip, als waarop Steyn was, naar Europa ging. Na zijn terugkeer in Bloemfontein werd hij toevallig voorgesteld aan een mooi jong meisje van 18 jaar, in wie hij al spoedig zijne kleine reisgenoot van 6 jaren geleden herkende; dit meisje is zijne reisgezellin voor het leven geworden. Zijn leven is zeer eenvoudig en geregeld; hij neemt veel beweging in de open lucht en is een groot liefhebber van jagen; geen gelegenheid om met zijn geweer het veld in te trekken zal hij laten voorbijgaan. Deze eenvoud is in tegenstelling met de weelde van de vertegenwoordigers van Engeland in Kaapstad of Natal.

„Toen ik het eerst aan de bel trok bij den President,” zegt Bigelow, „werd mij de deur geopend door een dienstmeid (blanke) en bij een groot diner werd er alleen bediend door dienstmeisjes. Stel u voor een Engelschen Gouverneur zonder zijn stoet van mannelijke bedienden uit Engeland medegebracht. Het is iets onmogelijks.” Voor het Presidentshuis is

Presidentshuis te Bloemfontein.

geen militaire macht geplaatst; evenmin politie.

De vergelijking van Steyn met Kruger kunnen wij niet ontgaan; beide mannen staan tot elkander als de eene Staat tot den andere, als de burgers van den eenen Staat tot die van den andere; deze opmerking van Bigelow is zeer juist, doch, dat de vergelijking zoozeer in het nadeel van Oom Paul uitvalt, komt mij eenigszins onjuist en overdreven voor.

Bij veel overeenkomst is er veel verschil tusschen beide mannen, hetgeen een natuurlijk gevolg is van het onderscheid in levensloop en ontwikkeling. Kruger, gehard en gevormd in de wildernis, in den strijd, jaren achtereen tegen wilde volksstammen en dieren, een ongeletterd man met veel gezond verstand en scherp doorzicht; Steyn, van een veel jonger geslacht, opgevoed als een gewoon Engelsch Staatsman, met een geest, verrijkt door studie, met bekendheid van andere landen en andere eeuwen, zeker, het verschil is groot.

Maar dat Kruger iets minder de beweging om zich heen zou begrijpen, iets minder doorzicht zou hebben dan Steyn, wil er bij mij niet in. Trouwens, de geschiedenis wijst het dunkt mij uit; Kruger wordt niet voor niets één van de beste Staatslieden der wereld genoemd!

Toen Steyn in 1896 tot President werd gekozen, was zijn mede-candidaat

S. J. P. Kruger, President der Zuster-Republiek Transvaal.

de Voorzitter van den Volksraad, J. G. Fraser, een oom van zijne vrouw; deze had door zijn ambt veel recht op de stemmen van het volk; Steyn won het echter met eene groote meerderheid.

Met een ongekreukten naam kwam hij aan de regeering; bij hem geen sprake van het haken naar macht, van zelfzucht, van intrige; het heil van het land ging bij hem vóór alles. Een voorbeeld wordt ons daarvan gegeven;

het was in 1892 toen de Hoofdrechter, wegens een verschil met den Volksraad zijne betrekking wilde neerleggen. Steyn was toen slechts 3 jaar rechter, maar zou in dat geval den Hoofdrechter zijn opgevolgd, daar hij de oudste in rang was. Zonder bedenken echter deed hij al zijn best niet alleen om het geschil bij te leggen, hetgeen hem dan ook gelukte, maar deed hij tevens afstand van zijne rechten, omdat de andere rechters ouder in jaren waren dan hij.

Wie op zijn 35e jaar zóó de verleiding weet terug te wijzen, is een groot man; niemand toch zal het betwisten, dat er verleiding bestaat voor een jongen man, wien de kans geboden wordt, niet alleen een aanzienlijke, maar tevens een veel beter betaalde betrekking te krijgen, vooral als hij, zooals Steyn, niet rijk is.

Ik noemde reeds Steyn, als het waarschijnlijke hoofd van het Vereenigd Zuid-Afrika, zonder er veel aan toe te voegen; ik wilde er later op terug komen. Het denkbeeld van vereeniging van Oranje-Vrijstaat met Transvaal is niet nieuw, zooals wij weten; in 1859 waren de tijden nog niet rijp daarvoor. Sinds de oprichting van de Afrikaner Bond naast „Die Genootskap van opregte Afrikaners” (zie boven) in het jaar 1881, is er een streven gekomen van alle Afrikaners, om te vereenigen, alles wat Hollandsch spreekt, tegenover Engeland, in welk streven, de beweging, om zich door een Afrikaansche taal af te scheiden van het Nederlandsche element, is opgegaan.

De politiek van Rhodes en de inval van Jameson hebben tot dit laatste zeker veel bijgedragen. De nauwere vereeniging tusschen Oranje-Vrijstaat en Transvaal, die onder Brand niet bewerkstelligd kon worden, waarvan reeds de grondslag gelegd werd door het of- en defensief verbond, gesloten tusschen den opvolger van Brand, F. W. Reitz en Paul Kruger in 1892, en die tot stand kwam in 1897, geeft aan dit streven naar eenheid een vasten vorm.

Gedurende de bijeenkomst te Bloemfontein in 1897 van Kruger met Steyn, welke laatste in tegenstelling met Fraser, die geen heil in de vereeniging zag, een vertegenwoordiger van den Afrikaner Bond was, werd besloten, dat, om de woorden van Dr. Blink te bezigen: „dat de burgers wederzijds burgerrechten zouden verkrijgen in de beide republieken, terwijl in een politieke Unie de grondslagen van een soort federatie werden gelegd. Deze Unie is het begin der verwezenlijking van het groote ideaal, dat de Afrikaners bezielt.”

Tot „slot ende besluit” wil ik een gedeelte van de toespraak vermelden, die Steyn den 11^{en} Maart 1896 tot de leden van den Volksraad richtte; hij sprak toen o. m. het volgende:

„Hier hebben wij den Vrijstaat, bewoond door een volk, dat getoond heeft opgewassen te zijn tegen alle eischen, die een onverwachte stand van zaken het stelde, een volk, waarin de kiem van een groote natie ligt. Kan er roemrijker arbeid zijn dan al uw macht en kracht, alle middelen die gij tot uw beschikking hebt, aan te wenden om dat volk te helpen in den strijd tegen de moeielijkheden, die het dagelijks ontmoet, door godsdienst en ontwikkeling te bevorderen, ten einde dat volk hooger en hooger te verheffen

en het zoo zijn roeping waardig te maken. Hier in den Vrijstaat, waar wij de banier der Republikeinsche beginselen hebben geheschen en zullen voortgaan die banier hoog te houden, waar van alle oorden vreemdelingen tot ons komen, is het hier niet een roemrijke taak deze vreemdelingen met ons te verbinden en saam te smelten tot één Republikeinsch volk? Ik weet, dat, wanneer wij stilstaan bij de gebeurtenissen van de laatste maanden en de geschiedenis van het Zuid-Afrikaansche volk, een gevoel van ongerustheid ons bekruipt en wij ons zelve afvragen, hoe lang moeten wij de hand van vriendschap uitstrekken, om die telkens weer met minachting te zien terugstooten? Maar moeten wij dan, als verstandige mannen, toestaan dat een ellendige vrijbouter rassenhaat in onze harten plant?

Of zullen wij hen veroorloven ons een haar breed te doen afwijken van het pad, dat onze vaderen ons hebben aangewezen en gevolgd, dat leidt tot vrede, vriendschap en verbroedering?

Ter wille van hun nagedachtenis zullen wij dat pad blijven volgen en tot den vreemdeling zeggen, kom en sluit u bij ons aan, toon, dat gij het goed met ons meent, maar blijft niet ter zijde staan en verwacht niet, dat wij onze nationaliteit zullen prijs geven en toelaten, dat gij ons opslorpt. Op die wijze alleen kunnen wij zegen en voorspoed verwachten.

Hier hebben wij den Vrijstaat, gelegen in het hart van Zuid-Afrika, omringd door Staten en Koloniën. Is het niet onze plicht bij hen een geest van vereeniging te wekken; en als er geschillen rijzen, onze broederen te vergaderen, die geschillen uit den weg te ruimen, elkander de hand van vriendschap te rijken en aldus, hier in den Vrijstaat, den grondslag te leggen van een verbond, waarnaar ieder weldenkend Afrikaander vurig verlangt?

Ja, het is een groote en roemrijke taak, waaraan een leven kon worden gewijd, en als het mij gegeven is, aan die taak mede te werken, zal ik mij gelukkig en dankbaar gevoelen!" —

Wat breedheid van gedachte, korthed van woorden en liefderijkheid van geest betreft, vergelijkt Bigelow deze toespraak met de beroemde redevoering van Abraham Lincoln te Gettysburg; het portret van Steyn ligt voor mij en nu wil ik mij niet beroemen op gelaatskennis, maar toch zou ik durven zeggen: men kan niet anders verwachten van een man met zulk een gelaat. Ik ben aan het eind van mijne korte schets; wij hebben het begin, het ontstaan van den Vrijstaat gezien; wat zal het eind wezen? Wij kunnen gerust zijn, met een man als Steyn aan het hoofd hebben wij de zekerheid, dat de Oranje-Vrijstaat een groote toekomst tegemoet gaat!

60/8165

Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift.

Redactie:

F. LAPIDOTH, Mr. L. J. PLEMP VAN DUIVELAND, Ph. ZILCKEN.

Prijs per jaargang van 12 maandelijksche afleveringen, elk bevattende minstens 6 vel druks met vele illustratiën:

TIEN GULDEN.

☛ „ELSEVIER'S MAANDSCHRIFT” is geheel oorspronkelijk in zijn tekst en illustraties, op 'n top nationaal.

☛ Elk intekenaar op „Elsevier's” ontvangt regelmatig gratis een geïllustreerd bijvoegsel.

☛ Voor f 2.90 per jaargang kan men zich als intekenaar op „Elsevier's” abonneren op

„Van Eigen Bodem”,

een maandschrift, dat voor niet-inteekenaars f 6.50 kost.

Men teekent in bij alle boekhandelaren en brievenvaarders en bij de

UITGEVERS-MAATSCHAPPY „ELSEVIER”,
te Amsterdam.

☛ Een goedkope uitgaaf van *MULTATULI* was een eisch van dezen tijd. ☛

Verzamelde Werken

VAN

MULTATULI.

10 post 8° deelen, 208 vel van 16 bladzijden, met duidelijke letter op deugzaam, houtvrij papier gedrukt.

— GARMOND-EDITIE —

Prijs: f 6.50 de 10 deelen ingenaaid, f 9.50 de 10 deelen gebonden in keurige linnen stempelbanden, bij intekening.

Uitgevers-Maatschappij „Elsevier” - Amsterdam.

2de Filiaal te AMSTERDAM:

Van Woustraat 9.

Depots in vele plaatsen van Nederland.

VOORTREFFELIJK IS

Heerlijk van
smaak.

Gewaarborgd
zuiver.

Spoedig
oplosbaar.

Keurige
verpakking.

EN-DETAIL:

EN-GROS:

SPECIAAL MAGAZIJN

p. 1/2 K^o. p. 1/4 K^o. p. 1/8 K^o.
/ 1.50 0.75 0.40

JULIUS MATTENKLOTT

Kalverstraat 103.

AMSTERDAM.

O.-Z. Voorburgwal 97.